

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНЦІВ ОСВІТИ

Цимбалюк І.М.

К.П.Н., професор,
зав. кафедрою психології
Рівненського економіко-
гуманітарного інституту

Сучасна ситуація соціального розвитку України зумовлює потребу наукового підходу до реформування психолого-педагогічних засад підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів. При цьому, одним із найважливіших напрямків наукового пошуку є вивчення умов ефективної підготовки управлінців нового покоління, зокрема, менеджерів освіти шкільного рівня.

Аналіз практики функціонування системи управління освітніми закладами України дає змогу зробити висновок, що протягом останніх десятиліть впроваджувати наукові підходи в цій галузі заважали такі причини, як відсутність справжньої самостійності закладів освіти, високий ступінь централізації управління, надмірна регламентація педагогічної діяльності, невизначеність функціонально-посадових обов'язків, відсутність перспективних можливостей професійного росту кадрів управлінської ланки.

Головна суть сучасного реформування системи управлінсько-педагогічної діяльності полягає у розробці та впровадженні нових психолого-педагогічних засад діяльності навчально-виховних закладів, відмові від принципів авторитарності, що утвердилися в тоталітарній державі; зміні структури управління освітою з метою стимулювання творчості й ініціативи; відкритості системи освіти на основі нових прогресивних світових концепцій, сучасних технологій та науково-методичних досягнень, що вимагає від керівників глибокого усвідомлення інноваційної сутності функцій управління шляхом спеціальної підготовки у системі післядипломної освіти.

Демократизація освіти, що передбачає децентралізацію та регіоналізацію її управління, перехід до громадсько-суспільної системи управління освітою, гуманізацію освітньої галузі, що ґрунтується на визнанні людини найбільшою соціальною цінністю, потребує особливого підходу управлінців до використання людських ресурсів, знання теорії та практики керування персоналом.

Провідною функцією управління в системі освіти є педагогічне керівництво навчальним та виховним процесом, що інтегрує багато інших функцій управління освітніми закладами, забезпечує їх підпорядкованість меті та завданням навчально-виховного процесу.

Перехід до ефективної моделі фінансування освіти, адекватної ринковій економіці, розвиток нової

соціально-економічної структури освітньої сфери, використання різних джерел фінансування, створення нової правової та нормативної бази освіти вимагають засвоєння управлінцями економічних, правових та маркетингових знань.

Складні сучасні інноваційні процеси, пов'язані з динамізмом суспільного розвитку, підвищенням соціальної значущості особистості, гуманізацією та демократизацією суспільства, реорганізацією системи управління освітою, деполітизацією й деідеологізацією навчання та виховання потребують перегляду ролі управлінців в освіті, якісного оновлення організаційно-педагогічних підходів до процесу навчання керівника.

Для підготовки нової генерації управлінських кадрів - менеджерів освіти шкільного рівня, здатних здійснювати науково-дослідні та експериментальні роботи, втілювати педагогічні інновації, досконало володіти основами педагогіки і психології, а також новітніми досягненнями у цих галузях знань; спроможних використовувати закони діалектики для обґрунтування тих чи інших явищ у педагогічній практиці, необхідні глибокі знання специфіки процесу їх навчання.

Сучасний директор школи повинен бути не просто педагогом, який керує освітніми закладами, а й професіоналом у галузі управління, менеджером, який знає основи науки управління, управлінські функції, методи роботи з персоналом, питання права, бухгалтерського обліку й фінансування, має достатні педагогічні знання. За період, відведений державним нормативним документом на підготовку менеджерів освіти, досягти поставленої мети надзвичайно важко.

Тому постає гостра необхідність створення нових дидактичних систем підготовки зазначених фахівців та розробки механізмів їх реалізації. Таким чином, суть проблеми полягає в суперечності між існуючим соціальним замовленням на підвищення ефективності управління освітніми закладами та рівнем наукового обґрунтування психолого-педагогічних засад управлінської підготовки, необхідним для його ефективного здійснення.

Упродовж останніх десятиліть у наукових дослідженнях проблеми підготовки управлінців освітою спеціально недостатньо досліджувалися, а зазначена сфера діяльності у практиці не розглядалася як професійний вид. Це привело до того, що у зазначеній галузі працюють фахівці без належного рівня кваліфікації.

Таким чином, об'єктивною є необхідність

наукового обґрунтування психолого-педагогічних засад підготовки менеджерів освіти шкільного рівня під кутом зору особистісно-діяльнісного підходу, спрямованого на подолання старих стереотипів мислення, що заважають працювати на рівні сучасних вимог.

У результаті теоретичного вивчення вище зазначених проблем зроблено висновок щодо визначення місця і ролі управління в процесі реформування освіти як одного з головних завдань, яке потребує невідкладного вирішення.

Враховуючи ті обставини, що управління освітою в Україні переживає нині період свого становлення, одним з важливих джерел для створення вітчизняної теоретичної концепції управління є адаптація кращих світових здобутків науки менеджменту. Ми зосередили увагу на вивченні сучасної зарубіжної науки управління з метою трансформації її провідних положень в опрацюванні психолого-педагогічних підходів підготовки менеджерів освіти шкільного рівня.

У результаті дослідження визначені загальні положення психолого-педагогічних підходів характеризуються так:

1. Проблема підготовки менеджерів освіти в Україні ще не знайшла достатнього висвітлення у працях учених-педагогів. Інтернаціоналізація науки менеджменту, що виявляється в наукових та емпіричних узагальненнях, вироблення загальних для всіх країн принципів ефективного керівництва, типізації його різних форм та умов реалізації, вияви особистості національного стилю в управлінні дозволяють використовувати у процесі підготовки менеджерів освіти надбання науки менеджменту за рубежом на рівні з вітчизняними розробниками в галузі управління.

2. Нова генерація управлінських кадрів (менеджери освіти) діє в умовах кардинальних змін у суспільстві, що вимагає від них нових підходів до управління освітніми закладами. Нерозробленість проблеми обґрунтування змісту підготовки професійного менеджера для освітніх закладів, недостатня підготовка до здійснення менеджерської діяльності, низький рівень наукової організації праці детермінують цілу низку труднощів та відхилень в управлінській діяльності менеджерів освіти.

3. Існуючі системи підготовки менеджерів освіти не забезпечують необхідний рівень знань, умінь та навичок. Найістотнішими їх недоліками є: фрагментарність, відсутність системного підходу до наукового обґрунтування змісту підготовки; необґрунтованість поєднання загальнотеоретичного і специфічного компонентів у змісті навчання; недооцінка необхідності формування системного бачення перспективного розвитку освітнього закладу, розвитку стратегічного мислення та навичок індивідуального і групового спілкування; незабезпеченість центрів підготовки менеджерів освіти програмами, методичними та навчальними матеріалами.

4. Дидактичне обґрунтування змісту підготовки менеджерів освіти, зумовлене вимогами науково-технічного прогресу до підготовки управління, передбачає педагогічне осмислення професійно-кваліфікаційних та особистісно-ціннісних якостей, які забезпечували б здійснення ними управлінських дій з

метою ефективного функціонування педагогічних об'єктів.

5. Джерелами змісту підготовки менеджерів освіти мають бути: соціальний досвід, педагогічна діяльність, управління освітніми закладами, закономірність засвоєння змісту в процесі навчання, методи, засоби та організаційні форми навчання і реальні умови реалізації змісту'.

6. Системний підхід до добору змісту підготовки менеджерів освіти можна реалізувати лише у тому випадку, якщо розглядати його на п'яти рівнях: загальної теорії, навчального предмету, навчального матеріалу, реалізації змісту та його засвоєння.

7. Головними принципами формування змісту підготовки менеджерів освіти мають бути: відповідність змісту підготовки потребам суспільства; діалектична єдність змістової і процесуальної сторін навчання; структурна єдність змісту підготовки менеджерів освіти на різних рівнях його формування.

8. Розроблена та обґрунтована у ході дослідження модель професійної компетентності менеджера освіти шкільного рівня є базовою для створення програм та планів підготовки менеджерських кадрів для освітніх закладів. Наявність обґрунтованого комплексу знань у менеджерів освіти зумовлює потенційну можливість здійснення ними ефективного керівництва освітніми закладами, можливість орієнтуватись в непередбачених ситуаціях, творчо підходити до менеджерської діяльності, забезпечувати випереджувальний розвиток системи освіти в Україні за умов демократичних перетворень у суспільстві.

9. Результати дослідно-експериментальної роботи показали, що дидактичне обґрунтування змісту підготовки менеджерів освіти впливає на якість управління освітніми закладами. Причому, ефективність управлінської діяльності менеджерів освіти залежить від рівня засвоєння змістової сторони підготовки.

10. Умовами ефективного реалізації змісту підготовки менеджерів освіти є: взаємозв'язок підготовки з проблем педагогіки та психології з управлінською підготовкою; системний підхід до змісту підготовки, процесу навчання та організації навчальної діяльності у ході підготовки менеджерських кадрів.

У теорії та практиці підготовки менеджерів освіти проаналізовано історико-педагогічні передумови підготовки менеджерів освіти, виявлено вимоги до їх кваліфікації, визначено джерела і фактори конструювання змісту підготовки менеджерських кадрів у системі освіти; уточнено визначення понять "менеджмент освіти" та "менеджер освіти". А саме: менеджмент освіти - вид управлінської діяльності (менеджменту), який складається із сукупності прийомів, методів і форм впливу на індивідуумів і колективи з метою ефективного функціонування даної галузі. Особистість, яка володіє професійними знаннями та вміннями, необхідними для здійснення цієї діяльності, - менеджер освіти.